

UNIT 6

Law and Order

1. Responsa of R. Hayim Or Zaru'a no. 25

Will you quarrel forever and multiply altercations, relatives of R. Shalom, the murdered one, and their opponents? And are there not in your midst, praise the Lord, blessed is God, learned and wise men – my teacher Rabbi Shabtai son of the honorable Rabbi Shmuel and his court? And you should have acted in accordance with their instructions and [thus] suppressed the dispute. And what benefit is there to the relatives of the murdered one? Even if they could manage to defame R. Moshe and his father-in-law, will they bring R. Shalom back to life thereby? Even though he (i.e. Shalom) began to draw his knife and his brothers and brothers-in-law drew swords, until they drove respectable people from the feast in dispute and altercation, like the story of Kamtza and Bar Kamtza (BT Git 55a), and the altercation intensified until blood was shed. If at that point they (i.e. Moshe and his father-in-law) would have complained to the non-Jews (i.e. the authorities), I would not have held them accountable for whatever loss R. Shalom and his brothers and brothers-in-law would have incurred thereby. For [it is like] a person who is about to strike his fellow; the victim will not restrain himself with regard to his body (i.e. his life), certainly not with regard to his money, as wrote my teacher R. Meir, may the righteous and holy one merit eternal life.

It worth considering whether it is permissible for any (uninvolved) person to save the victim of violence, even at the expense of the perpetrator's life, if there is no other means of saving him. For behold, Rav Kahana broke the neck of the one who said 'I will indeed show (my fellow Jew's property to the authorities)' (BT BK 117a). And *Sefer Ha-Mitzvot* explained that it is because he is like a thief who enters stealthily (*ha-ba be-mahteret*) (BT BK 117a). And this is despite the fact that logically, in that case, it does not fit to say that a person does not restrain himself with regard to his money – for a person does not fight a royal authority that takes his money. Certainly here, where a person is about to attack his fellow – and a person does not restrain himself with regard to his body (i.e. his life) – and lest he thereby come to spill blood, it is permissible for any person to break his neck. For so to in [the case of] a thief who comes stealthily – is it entirely clear whether the homeowner will rise against him to kill him? Maybe he will injure him or cut off his hand or his foot, and take his money and leave. Rather, lest it come to the shedding of blood, the Torah said 'he has no bloodguilt,' and all the more so here. And once his life is

1. שו"ת מהר"ח אור זרוע, סימן כ"ה

הלנצח תריבון ומצות תרבון, קרובי ר' שלום הנהרג וכשנגדם, הלא יש ביניכם שבח לאל ב"ה חכמים ונבונים, מורי הר' שבתי בן הנ"ר שמואל ובית דינו ועל פיהם היה לכם לעשות ולהשקיט הריב, ומה בצע לקרובי הנהרג, אפילו אם היה כך שהיו יכולים להביא את הר' משה וחמיו לידי לעז וכי בזה יחיו את ר' שלום. ואף כי הוא התחיל לשלוף סכינו, ואחיו וגיסיו שלפו חרבות, עד שגרשו אנשים נכבדים מתוך הסעודה בריב ומצה, כעובדא דקמצא ובר קמצא, ועלתה נצה עד שבאו לידי שפיכות דם. ואם באותה שעה היו קובלים זה לגוים, לא הייתי מפשיעם בכל מה שהיה בא הפסד מזה לר' שלום ואחיו וגיסיו שהאדם שהולך להכות את חברו ואין המוכה מעמיד עצמו על גופו, כ"ש מממונו כאשר כתב מורי רבינו מאיר זצוקלה"ה.

יש להסתפק אם מותר לכל אדם להציל את המוכה בגופו של המכה, אם אי אפשר להצילו בענין אחר. דהא רב כהנא שמטיה לקועיה דהוא דאמר מחוינא ומחוינא. ופירש בספר המצות, משום דהוי כבא במחירת. ואף על גב דלפי הסברא לא היה שייך שם לומר אין אדם מעמיד עצמו על ממונו דכנגד המלכות שיקחו ממונו לא ילחם, כ"ש כאן שאדם הולך להכות את חברו ואין אדם מעמיד עצמו על גופו, ומתוך כך שמא יבא לידי שפיכת דמים, שמותר לכל אדם לשמוטי לקועיה. דגם בבא במחירת וכי דבר ברור הוא אי בעל הבית קאי לאפיה דקטיל ליה, שמא יחבול בו, או יקצוץ ידו או רגלו ויקח ממונו וילך לו. אלא כיון ששמא יבא לידי שפיכות דם אמרה תורה אין לו דמים, וכ"ש כאן. ומעתה גופו הפקר, ממונו לכ"ש, למ"ד שממון מסור מותר לאבדו ביד. ואפילו מאן דאסר, כאן להציל את הנרדף,

forfeited, surely so is his money, according to the opinion that it is permissible to physically destroy the money of an informer (BT BK 119a). And even the opinion that prohibits this, here, in order to save the victim, the one who destroys is exempt like a pursuer (*rodef*) who was pursuing an attacker and broke someone else's utensils, who is exempt [from paying damages]. And [this is] not strictly legal, but if it were not so, no one would [attempt to] save his fellow from an attacker. And here, too, since he is about to strike and will surely strike – it is permissible for any person to tell the [non-Jewish] judge and demand that he be detained, even if he will lose all his money as a result.

And, similarly, I assert that this is the reason our rabbis excused one who complains [to the authorities] during [his] “hour of rage” (*sha'at ha-za'am*): because his rage overpowers him and he cannot restrain himself due to his pain and shame, such that if he does not complain and take revenge via the [non-Jewish] judge, he will avenge his shame even at the expense of his life. And lest he thereby come to shed blood, it is permissible to complain to the [non-Jewish] judge; and it is permissible even for others [to do so], as I explained previously. But, surely, if an upstanding person (*adam kasher*) struck, and it happened coincidentally that he struck, and it is known that he will not continue but will rather regret [his actions] – it is prohibited to [make him] lose his money. And in any case, in this terrible episode, if after he (i.e. Shalom) shamed them and drove them from the feast, and they (i.e. Moshe and his father-in-law) departed the said group, they would have complained to the non-Jewish [authorities] and thereby resolved not to take further revenge – it would seem right to absolve them of responsibility for any damages they would have caused their shamers thereby. In fact, according to all the testimonies, the non-Jews came to kill or to menace (lit. “to make an impression”); but regardless, the one who is known to have brought the non-Jews and to have drawn half the length [of his sword] and ushered them into the home of the murdered one – he is an outright murderer. And indeed, he should be denounced in all the communities that know him, and let his stench and his shame rise (Joel 2:20) and may he be trapped in his [own] net. However, R. Moshe and his father-in-law – why should they be trapped? And even if it were so, that they told that villain to bring non-Jews – does one listen to the words of the master or the words of the student? And even King Saul, when he told Avner and Amasa to attack Nov, the city of priests, they declined to do so (1 Samuel 22:19); certainly this evil murderer – even if it were so that they told him to do this terrible thing, he should have feared God, the venerable and the awesome, and he should not have done it. Even though it is questionable whether one who tells an apostate to kill is responsible (for the deed), as an apostate who does not fear God will surely perform [the act] rather than heed the words of the Master; nonetheless, this evil murderer may not have been presumed to act this way (i.e.

פטור המפסידו כרודף שהיה רודף אחר רודף ושיבר כלים של כל אדם דפטור. ולא מדינא, אלא שאם לא כן, אין לך אדם שמציל את חבירו מיד הרודף. וגם כאן כיון שזה הולך להכות ובוודאי יכה מותר לכל אדם להגיד לשופט ולצוות לתופסו, ואפילו אם יפסיד מחמת כן כל ממונו.

וכן אני אומר שמטעם זה פטרו רבותינו הקובל בשעת הזעם, כיון שעוז זעמו עליו ולא יכול להתאפק על צערו ובשתו, שאם לא יקבול וינקם על ידי השופט אפילו אם היה לו להפסיד גופו ינקום בושנתו, ושמה יבא מתוך כך לידי שפיכות דמים, מותר לקבול לשופט ואפילו לאחרים מותר כדפירשתי לעיל, וודאי אם אדם כשר הכה, ואירע לו במקרה שהכה וידוע שלא יוסיף אלא יתחרט, אסור להפסיד ממונו.

ומ"מ בזה המעשה הרע, אם אחר שביישום והוציאום מן הסעודה, וקמו מתוך העדה הנועדה, היו קובלים לגוים ובזה יתישב דעתם שלא לנקום עוד, היה נראה לפוטרים על כל היזק שיבוא למביישיהם מזה. אכן כאן, לפי כל העדיות באו הגוים להרוג, או לעשות רושם, ממה נפשך אותו שנודע שהביא הגוים ושלף חצי ארכו והכניסם לבית הנהרג הוא רוצח גמור. וכן יש להכריז עליו בכל הקהלות המכירים אותו, ותעל צחנתו ובושנתו, וילכד ברשתו. אכן הר' משה וחמיו למה ילכדו, ואפילו אם היה כך, שאמרו לאותו רשע להביא גוים, דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ואפילו שאול המלך כשאמר לאבנר ולעמשא לפגוע בנוב עיר הכהנים לא אבו, כ"ש זה הרשע הרוצח, שאפילו אם היה כך שאמרו לו לעשות הדבר הרע הזה, היה לו לירא את השם הנכבד והנורא ולא היה לו לעשות. ואעפ"י שיש להסתפק אם אדם אומר למשומד להרוג, אם יתחייב המשלח, כיון שהשליח משומד, ואין בו יראת הקדוש ברוך הוא, בברור יעשה ולא ישמע דברי הרב. מ"מ זה הרוצח הרשע, שמא לא הוחזק בכך מתחלה, ועל כן אין צורך להאריך בזה.

to flaunt God) from the outset – and, therefore, there is no need to elaborate on this.

And all this I wrote even if it were so that they (i.e. Moshe and his father-in-law) told him (i.e. the villain) to do it. But I haven't seen any clear testimony on this at all. And it is appropriate to castigate all those who call R. Moshe and his father-in-law "murderers" with regard to this terrible episode, and so too, to clear their names, that they did not tell that villain to do it. I have not seen any clear testimony about this either, for who knows what they whispered together when they came to the (Jewish) court after they were chased out – and heaven forbid, we must not suspect R. Moshe of this terrible thing. Nonetheless, to ban and excommunicate those who open their mouths against them on this matter, without constraint – it is not possible due to [the prohibition] 'Do not place a stumbling-block before the blind' (Lev. 19:4) for it is clear they will transgress. And just as it is a positive commandment to say that which will be heeded, so is it a positive commandment not to say that which will not be heeded.

Indeed, this is my final word: that there is absolutely no murder verdict for Moshe and his father-in-law in this terrible episode, and so should it be proclaimed in my name in any place they wish. And with regard to the complaints that the relatives of the murdered one submitted (to the non-Jewish authorities) and, according to their (i.e. Moshe and his father-in-law's) claims, caused them to lose their money thereby – it seems that they (i.e. Shalom's relatives) should not be charged, for the laws of informing are *kenas* (i.e. financial penalties), as per the Jerusalem Talmud.* And [with regard to the claim that] it is written in *Sefer Ha-Mitzvot* in the name of R. Isaac b. Abraham that wherever the matter will become commonplace if they do not impose penalties, they should charge [the informer] as though it were a direct injury, and here too it might become commonplace – (in fact,) praise the Lord blessed be God, for a number of years we have not heard a complaint about murder until now. And there are other reasons, but it is not appropriate to write them all. And what they wrote, that they (i.e. Shalom's relatives) did not complain during "the hour of rage" – they were incorrect. For with regard to murder, it is forever "the hour of rage," as it is written *When his heart is fired up*. And if the blood avenger killed the murderer several years later, when he encountered him, we still consider it *When [his heart] is fired up* (Deut 19:6). And *One who confesses and gives them up will find mercy* (Prov 28:13).

Peace, the forlorn **Hayim Eliezer b. Rabenu Isaac**, may his soul rest in Eden.

וכל זה כתבתי אפילו אם היה כך שאמרו לו לעשות. אבל לא ראיתי שום עדות ברורה על כך כלל, וראוי לגעור בכל האומרים להר' משה ולחמיו רוצחים על המעשה הרע הזה, וכן לנקותם, שלא יעצו כך לאותו הרשע לעשות, גם על זה לא ראיתי עדות ברורה, כי מי יודע מה לחשו יחד כשבאו לבית דין אחר שנתגרשו, וחלילה וחס שלא לחשווד את הר' משה בדבר הרע הזה. ומ"מ להחרים ולנדות את הפוער פיו לבלי חק נגדם בדבר הזה אי אפשר, משום לפני עור לא תתן מכשול, כי בברור יעברו. וכשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

אכן זה הוא גמר דברי, שאין על הר' משה וחמיו שום דין רציחה על המעשה הרע הזה, וכן יכריזו בשמי בכל מקום שירצו, ואודות הקבלות שקבלו קרובי הנרצח והפסידו להם ממנום כפי דבריהם, נראה שאין לחייבם, דדיני מסורות קנס הם כדאיתא בירושלמי. וכתב בספר המצות בשם רבינו יצחק בר' אברהם שבכל מקום שיהא הדבר מצוי אם לא יקנסו, יש לחייב דינא דגרמ', ובזה ה"נ שיהא מצוי. ושבח לאל ב"ה תוך כמה שנים לא שמענו קבלה מרציחה עד עתה, ועוד יש טעמים ואין ראוי לכתוב הכל. ומה שכתבו שלא קבלו בשעת הזעם, לא כיונו. כי על דבר רציחה לעולם הוי שעת הזעם, דכתי' כי יחם לבבו. ואם גואל הדם הרג את הרוצח אחר כמה שנים בפגעו בו קרינן ביה כי יחם, ומודה ועוזב ירוחם.

שלום העלוב חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

Translation: Rachel Furst

* And, according to the Talmud, *kenas* penalties are not imposed in contemporary times; see BT BK 84a-b.